

Notat om De Økonomiske Råds produktivetsrapport 2023

Til orientering af Erhvervsudvalget

Sammenfatning

Produktivetsrapporten fra De Økonomiske Råds formandskab præsenteres for Erhvervsudvalget torsdag den 13. april kl. 14. Rapporten blev offentliggjort den 14. marts 2023 og kan findes [her](#). Nedenfor følger et kort referat af de enkelte kapitler og 10 forslag til spørgsmål til brug for mødet:

I kapitel 1 kommenterer vismændene på en række aktuelle økonomiske politiske tiltag, som har betydning for produktiviteten. Udvalget kunne spørge til følgende:

Spørgsmål 1: Kan det slet ikke tænkes, at der kan være tilfælde, hvor det vil være samfundsøkonomisk optimalt at følge andre lande og give statsstøtte til visse virksomheder?

I kapitel 2 vurderer vismændene, at der mangler empiri til at understøtte ministeriernes gængse regneprincip om, at produktivetsforbedringer ikke fører til en stigning i arbejdsudbuddet (målt i timer) og dermed en forbedring af de offentlige finanser. Derudover præsenteres i kapitlet bl.a. en analyse af effekten af højere energipriser på produktiviteten.

Spørgsmål 2: Mener I fortsat, at højere energipriser fører til en langsigtet forværring af produktiviteten, hvis man tager højde for, at Danmarks ambitioner i forhold til den grønne omstilling under alle omstændigheder må lede til en reduktion af forbruget af fossil energi?

Spørgsmål 3: Hvilke konkrete ændringer i ministeriernes regneprincipper anbefaler I her og nu i relation til beregninger af produktivitetseffekter?

Spørgsmål 4: Når I anbefaler en mere omkostningseffektiv opnåelse af 70-procent reduktionsmålsætningen skyldes det så også, at en mere ensartet drivhusafgift vil lede til højere produktivitet og timeløn og dermed også et højere arbejdsudbud? Eller medregner I ikke sådanne effekter?

I kapitel 3 finder vismændene, at automatisering i maskiner øger timeproduktiviteten og antallet af ansatte i virksomhederne, men samtidig også leder til en lavere lønkvote.

Spørgsmål 5: Vil øget automatisering øge antallet af monopoler?

11. april 2023

Birgitte Smith Lange
Økonomisk konsulent
Birgitte.lange@ft.dk
+45 3337 3323

Spørgsmål 6: Forventer I samme effekter ved automatisering via software og kunstig intelligens som de effekter, der fremgår af jeres analyse af automatisering via maskiner?

Spørgsmål 7: Vil de fordelingsmæssige konsekvenser af automatisering i fremtiden blive mindre?

Spørgsmål 8: Hvordan anbefaler I konkret, at udvalget holder øje med udviklingen i lønkvoten? Bør udvalget bede Erhvervsministeriet om en redegørelse med et vist interval?

Spørgsmål 9: Hvordan forholder I jer til CEPOS' kritik af jeres tolkning af jeres resultater?

Spørgsmål 10: Risikerer produktivetsrapporterne ikke at blive anvendt i mindre grad på grund af, at de ikke drøftes med øvrige aktører i samfundet ligesom vismændenes andre rapporter?

Nedenfor uddybes de nævnte spørgsmål til vismændene.

Referat

Kapitel I: Aktuel økonomisk politik

I kapitel I kommenterer vismændene en række aktuelle økonomiske politiske tiltag, som har betydning for produktiviteten. En væsentlig del af tiltagene indgår i regeringsgrundlaget fra december 2022. Erhvervsministeriet har ikke ressortansvar for størstedelen af de tiltag, som vismændene kommenterer på i kapitel 1, og dermed vil ERU ikke formelt behandle forslagene. Vismændene kommenterer bl.a. på regeringens forslag om, at

- reducere skatten på virksomhedsoverdragelser indenfor familien
- permanentgøre virksomhederne midlertidigt, forhøjede fradrag for udgifter til forskning og udvikling
- omlægge topskatten
- forkorte længden på kandidatuddannelser
- sænke beløbsordningens grænse
- nedlægge jobcentrene

Vismændene kommenterer også på allerede vedtagne tiltag afledt af den høje inflation og klimapolitiske tiltag.

Spørgsmål 1: Kan det slet ikke tænkes, at der kan være tilfælde, hvor det vil være samfundsøkonomisk optimalt at følge andre lande og give statsstøtte til visse virksomheder?

Vismændene kommenterer også på EU-Kommissionens forslag om, at det skal være nemmere at give statsstøtte til grønne initiativer som reaktion på den amerikanske Inflation Reduction Act, der indebærer statsstøtte til virksomheder i USA. Ifølge vismændene er statsstøtte særligt set fra en dansk vinkel en dårlig ide. Danmark har stor fordel af en fri verdenshandel, og

dansk deltagelse i konkurrence på øget statsstøtte må som udgangspunkt medføre et samfundsøkonomisk tab.

Dansk statsstøtte, der ikke modsvarer en markedsfejl, er forbundet med en samfundsøkonomisk omkostning. Det skyldes, at statsstøtten skal finansieres af andre dele af dansk økonomi, hvorfor omkostningerne ifølge vismændene således øges. Det er uklart, hvilket alternativt scenarie vismændene vurdering baserer sig på. Forudsat, at dansk statsstøtte ikke løser en markedsfejl, giver dansk statsstøtte selvsagt et samfundsøkonomisk tab sammenlignet med et scenarie uden Inflation Reduction Act. Det relevante spørgsmål er dog: giver dansk statsstøtte også et samfundsøkonomisk tab, forudsat at der er besluttet at give statsstøtte til virksomheder i USA med Inflation Reduction Act? Vil det også give et samfundsøkonomisk tab, hvis EU åbner op for øget statsstøtte, hvis der udbetales relativt meget statsstøtte i USA og de amerikanske virksomhederne dermed kommer til at dominere markedet, eller gælder vurderingen uanset, hvor meget statsstøtte, der udbetales i andre lande?

Kapitel II: Udviklingen i produktiviteten

Kapitel II indeholder en overordnet beskrivelse af udviklingen i produktiviteten. Begrebet produktivitet er en betegnelse for produktionsprocessens effektivitet og er et udtryk for, hvor meget værditilvækst produktionsprocessen frembringer i forhold til mængden af ressourcer, der anvendes i produktionen. Af kapitel II fremgår det, at produktivitetsvæksten i Danmark i perioden efter finanskrisen har været højere end i en række andre lande. Det har sammen med bytteforholdsgevinster, der angiver forholdet mellem eksport- og importpriser, øget velstanden i Danmark.

Kapitlet indeholder også to mindre analyser. Den første viser, at omtrent halvdelen af produktivitetsvæksten i industrien over perioden 2000-19 kan skyldes reallokering mellem brancher, mellem virksomheder i samme branche og mellem produkter indenfor den enkelte virksomhed. Den anden undersøger effekten af højere energipriser i danske fremstillingsvirksomheder på produktiviteten på kort sigt i perioden 2001-18. De kommende år hæmmes produktivitetsudviklingen potentielt af, at energipriserne risikerer at være højere og forbundet med større udsving end tidligere, påpeger vismændene. Analysen af danske fremstillingsvirksomheder viser, at højere energipriser fører til et betydeligt fald i timeproduktiviteten på kort sigt, mens den underliggende effektivitet i produktionsprocessen (opgjort ved totalfaktorproduktiviteten) ikke ændres. Det er uvist, om erfaringerne fra analyseperioden kan overføres til den aktuelle situation, da det aktuelle stød er betydeligt anderledes end de relativt små energiprisstigninger, virksomhederne har stået overfor i analyseperioden.

Spørgsmål 2: Mener I fortsat, at højere energipriser fører til en langsigtet forværring af produktiviteten, hvis man tager højde for, at Danmarks ambitioner i forhold til den grønne omstilling under alle omstændigheder må lede til en reduktion af forbruget af fossil energi?

Vismændene konkluderer i kapitel II, at en langvarig forøgelse af energipriserne alt andet lige vil svække produktiviteten på både kort og langt sigt på s. 53¹. Spørgsmålet er dog om det også gælder under forudsætning af, at Danmark og de mange andre lande vil substituere væk fra energiintensivt forbrug for at nå fremtidige klimamål. Dette emne berøres kun meget kort i slutningen af første afsnit på s. 49, hvor vismændene skriver, at: ”*højere energipriser øge incitamentet til at investere i nye, grønne teknologier, der kan mindske de ugunstige produktivitetseffekter af høje energipriser*”.

Spørgsmål 3: Hvilke konkrete ændringer i ministeriernes regneprincipper anbefaler I her og nu i relation til beregninger af produktivitetseffekter?

Endelig behandler vismændene også det forhold, at produktivetsforbedringer ifølge centraladministrationens regneprincipper typisk antages at være omtrent neutrale for de offentlige finanser. Det skyldes, at produktivetsstigninger og de deraf afledte højere lønninger i den private sektor både øger de offentlige skatteindtægter og de offentlige udgifter til indkomstoverførsler og offentlige lønninger. Produktivetsforbedringer antages heller ikke at have en effekt på arbejdsudbuddet målt i timer, hvorfor de heller ikke derigennem antages at påvirke de offentlige finanser. Vismændene vurderer imidlertid, at der mangler empirisk viden på området.

Det er dog ikke helt klart, hvilke konkrete ændringer, vismændene anbefaler ministerierne nu og her. De skiver dog, at ”Det vil derfor være relevant at få foretaget empiriske analyser, der kan identificere, hvilke typer af produktivetsfremmende tiltag, som kan give anledning til stigninger i arbejdsudbuddet”. Udvalget kunne spørge ind til, om vismændene mener, at ministerierne her og nu bør ændre deres regneprincipper? Dvs. inden den empiriske viden, der efterspørges, er fremskaffet. Det skal ikke mindst ses i lyset af, at Finansministeriet tidligere har kritiseret vismændene for ikke at komme med konkrete anbefalinger til, hvordan deres input skal omsættes til operationelle ændringer af regneprincipperne, jf. Finansministeriets kommentarer til vismændenes forårsrapport fra sidste år. Planlægger vismændene derudover selv at bidrage til at fremskaffe den påpegede manglende viden på området?

---

¹ De nævner imidlertid også, at andre analyser peger på, at effekten på timeproduktiviteten mindskes på længere sigt, hvilket taler i retning af begrænsede strukturelle effekter.

Spørgsmål 4: Når I anbefaler en mere omkostningseffektiv opnåelse af 70-procent reduktionsmålsætningen skyldes det så også, at en mere ensartet drivhusafgift vil lede til højere produktivitet og timeløn og dermed også et højere arbejdsudbud? Eller medregner I ikke sådanne effekter?

Vismændene argumenterer for, at visse typer politiske tiltag, der øger produktiviteten, kan styrke arbejdsudbuddet og derigennem de offentlige finanser. Om arbejdsudbuddet samlet forøges eller formindskes ved en produktivtetsstigning afhænger af, hvordan den underliggende årsag til produktivtetsstigningen påvirker forholdet mellem reallønnen og værdien af fritid, jf. s. 57. De peger på, at produktivtetsstigninger, der skyldes bedre allokering af samfundets ressourcer, som udgangspunkt må formodes at øge arbejdsudbuddet, da værdien af fritid ikke påvirkes. Det kan eksempelvis være afskaffelse af lovgivning, som begrænser reallokeringen i økonomien og dermed hindrer en effektiv udnyttelse af økonomiens ressourcer på tværs af virksomheder og sektorer. Et øget arbejdsudbud vil resultere i, at de offentlige finanser styrkes. En uensartet drivhusgasafgift fastholder beskæftigelse i eksisterende sektorer i forhold til en ensartet afgift. Udvalget kunne spørge ind til, om en mere ensartet drivhusgasafgift er et eksempel på en tiltag, der vil give en mere positiv effekt på arbejdsudbuddet og dermed råderummet, end det skønnes med ministeriernes regneprincipper i dag.

Vismændene skriver også, at man kan forestille sig tiltag, der mindsker arbejdsudbuddet via en lavere produktivitet og derigennem svækker de offentlige finanser.

Kapitel III: Automatisering i fremstillingssektoren

Vismændene finder i kapitel III, at der har været en stigning i antallet af danske fremstillingsvirksomheder, der anvender automatiserende maskiner, såsom robotter og automatiske fræse-, skære- og svejsemaskiner, men investeringer i automatisering er relativt begrænset set i forhold til andre typer kapital, idet at investeringer i automatiserede maskiner udgør en lille og nogenlunde konstant andel på knap 3 pct. af de samlede investeringer i fremstillingssektoren i perioden 2008-19. En af årsagerne til dette kan være, at der er sket en stigning i immaterielle investeringer, navnlig software samt forskning og udvikling, på bekostning af investeringer i fysiske maskiner.

I kapitlet analyserer vismændene effekterne af automatisering og finder, at virksomheder, der investerer i automatisering, øger timeproduktiviteten med ca. 7 pct. i årene efter og antallet af ansatte i virksomhederne, samtidig med at lønkvoten falder, hvilket betyder, at en mindre del af værditilvæksten går til medarbejderne og en større del til virksomhedsejerne. Det skyldes, at virksomhedernes lønomkostninger falder i forhold til kapitalomkostningerne, fordi maskinerne erstatter arbejdskraft. Et andet forhold, der kan bidrage til en faldende lønkvoten kan dog også være, at automatiserende virksomheder øger

markedsmagten, fordi de får lavere omkostninger og dermed en konkurrencefordel relativt til virksomheder, som ikke automatiserer. Større markedsmagt gør virksomheder i stand til at øge profitten, hvorved en mindre andel af indkomsten går til de ansatte.

Automatisering øger produktiviteten, men kan – i modsætning til andre teknologiske fremskridt – potentielt betyde lavere realløn og lavere beskæftigelse for de medarbejdergrupper, som mister arbejdsopgaver. Det skyldes, at automatisering kan sænke behovet for særlige typer af arbejdskraft, hvilket trækker reallønnen ned.

De langsigtede konsekvenser af automatisering for produktivitet, fordeling og beskæftigelse afhænger af, hvorvidt den teknologiske udvikling ændrer behovet for forskellige typer af arbejdskraft, og i hvor høj grad det ændrede behov modsvarer af ændringer i arbejdsstyrkens kompetencer ifølge vismændene.

Spm. 5: Vil øget automatisering øge antallet af monopoler?

Vismændene nævner, at det især er de store virksomheder, der automatiserer. Derudover kan virksomheder, der automatiserer potentielt øge markedsmagten, fordi de får lavere omkostninger og dermed en konkurrencefordel relativt til virksomheder, som ikke automatiserer. Udvalget kan spørge ind til, om vismændene forventer større problemer med monopoler som følge af øget automatisering i virksomhederne.

Spørgsmål 6: Forventer I samme effekter ved automatisering via software og kunstig intelligens som de effekter, der fremgår af jeres analyse af automatisering via maskiner?

Analysen omfatter ikke automatisering via software og kunstig intelligens. Udvalget kan spørge ind til, om der forventes lignende effekter for automatisering via software.

Spørgsmål 7: Vil de fordelingsmæssige konsekvenser af automatisering i fremtiden blive mindre?

Teknologien bliver mere avanceret og overtager dermed i højere grad opgaver, der tidligere har krævet højtuddannet arbejdskraft, og det vil altså ikke længere kun være lavtlønnede jobs, der er i fare i fremtiden. Vismændene nævner selv læger, advokater, journalister og lignende job.

Spørgsmål 8: Hvordan anbefaler I konkret, at udvalget holder øje med udviklingen i lønkvoten? Bør udvalget bede Erhvervsministeriet om en redegørelse med et vist interval?

En lavere lønkvote betyder typisk øget indkomstulighed, da personer med høje indkomster i gennemsnit får en større del af deres indkomst fra kapital

og dermed oplever en relativ indkomstfremgang, når kapitalens andel af indkomsten stiger. En lavere lønkvote kan desuden forværre de offentlige finanser, fordi kapitalindkomst typisk beskattes mere lempeligt end lønindkomst. Vismændene mener, at udviklingen i lønkvoten er værd at holde øje med, da udviklingen i lønkvoten både påvirker indkomstfordelingen såvel som statsfinansernes langsigtede holdbarhed, jf. pressemeddelelsen om rapporten [her](#). De skriver dog ikke i rapporten, hvordan og hvem, der bør holde øje med udviklingen. Vil vismændene selv holde øje med udviklingen i lønkvoten og afreportere i deres produktivetsrapporter?

Spørgsmål 9: Hvordan forholder I jer til CEPOS' kritik af jeres tolkning af jeres resultater?

Mads Lundby Hansen, cheføkonom i Cepos, er kritisk overfor vismændenes tolkning: "Vismændene konkluderer alt for hårdt på deres analyse. I årtier er der sket en automatisering i danske virksomheder, samtidig med at lønkvoten har været relativ konstant. Jeg kan ikke se, hvad der skulle ændre på det". Han tilføjer: " Vismændene siger ud fra deres ene studie, at lønnen for medarbejderne ikke stiger, når produktiviteten øges. Det strider i den grad mod årtiers tendens til at løn og produktivitet følges ad i Danmark.".²

Proces

Spørgsmål 10: Risikerer produktivetsrapporterne ikke at blive anvendt i mindre grad på grund af, at de ikke drøftes med øvrige aktører i samfundet ligesom vismændenes andre rapporter?

Vismændenes miljøøkonomiske rapporter og rapporter om dansk økonomi drøftes med henholdsvis medlemmer af Det Økonomiske Råd og Det Miljøøkonomiske Råd inden offentliggørelse. Rådsmedlemmerne består bl.a. af repræsentanter for en række arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationer, Nationalbanken, interesseorganisationer, regeringen samt uafhængige fagøkonomer. Produktivetsrådet udgøres dog af vismændene (formandskabet for De Økonomiske Råd). Produktivetsrapporterne drøftes derfor så vidt vides ikke med øvrige aktører i samfundet før offentliggørelse. Udvalget kan spørge ind til, hvilken betydning det har for kendskabet og anvendelsen af resultater i produktivetsrapporterne i forhold til de andre rapporter.

Dette dokument er udarbejdet af Folketingets Administration til brug for medlemmer af Folketinget. Efter ønske fra Folketingets Præsidium understøtter Folketingets Administration det parlamentariske arbejde i Folketinget, herunder lovgivningsarbejdet og den parlamentariske kontrol med regeringen ved at yde upartisk faglig bistand til medlemmerne. Faglige noter udarbejdet af Folketingets Administration er i udgangspunktet offentligt tilgængelige.

² Børsen (15. marts 2023) af Ulrik Horn: Vismænd: Robotter giver jackpot, men ikke til ansatte